

Dnr U2021/02459
Utbildningsdepartementet
Forskningspolitiska enheten

Remissyttrande över betänkandet Papper, poddar och... Pliktmateriallagstiftning för ett tryggt källmaterial (SOU 2021:32)

Svenska Förläggareföreningen har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade betänkande, och vill anföra följande.

Om Svenska Förläggareföreningen

Svenska Förläggareföreningen är de svenska allmänutgivande bokförlagens branschorganisation. Våra medlemmar är professionella bokförlag vars utgivning spänner över alla genrer och format. Tillsammans svarar medlemmarna i Förläggareföreningen för cirka 70% av branschens omsättning.

Lagens syfte och övergripande synpunkter

Utredningen föreslår att den nya pliktlagstiftningen ska inledas med en syftesbestämning av lagen, en portalparagraf, vilken vi endast i delar kan ställa oss bakom.

Vi håller med utredningen om att ”pliktmaterial är en demokratisk resurs som samlas in för att bevara uttryck för det offentliga samtalet”. Däremot är vi kritiska till att insamlandet även ska ha till syfte att ”tillgodose rätten att ta del av och skapa kunskap, åsikter och andra uttryck”. Vi har svårt att förstå hur denna skrivning ska ses i förhållande till respekten för upphovsrätten till pliktmaterial, och menar därvid att en så bred syftesbestämning i hög grad riskerar att leda fel, i värsta fall störa den primära marknaden på vilken upphovspersoner och utgivare verkar professionellt.

Vi är även kritiska till skrivningen ”pliktmaterial är en del av kulturarvet som ska tillhandahållas över tid för forskning och annan användning” utan att i något avseende nämna upphovsrätten till materialet och de begränsningar som upphovsrätten för med sig för ett sådant tillhandahållande.

Slopandet av subsidiaritetsprincipen

En förändring som föreslås är ett skifte i hur många exemplar som ska levereras och i vilka utgåvor och format.

Vi är positiva till det faktum att det tidigare kravet på leverans av sammanlagt sju fysiska exemplar till olika mottagare föreslås tas bort eftersom kravet har upplevts som oskäligt betungande och kostnadsdrivande. Förslaget som ligger på bordet innebär för ett bokförlag att det utgivna verket nu ska levereras in i samtliga utgivna format, vid sidan av de två fysiska exemplar som fortsatt ska levereras in. Enligt vår uppfattning är det inte tillräckligt motiverat av utredningen varför en identisk text i samtliga utgivna format ska pliktbeläggas. Det går inte att säga att en sådan ordning innebär en lättnad för de leveransskyldiga, istället kan förslaget mycket väl komma att kräva mer av de aktörer som vi företräder. Denna föreslagna ordning menar vi går utöver lagens syfte och är oskäligt betungande.

För att det ska anses motiverat för förlagen att leverera kopior av ett verk i samtliga format krävs det att rutinerna för pliktleveranser görs enkla och smidiga för leverantören, och utan ökade kostnader. Vi ser gärna att vi ges möjlighet att inkomma med synpunkter på eventuella föreskrifter som tar sikte på hur pliktleveranser ska genomföras enligt den nya föreslagna ordningen.

Pliktleveranser vid oförändrade tilltryck

Utredningen har ansett det motiverat att införa ett antal undantag från leveransplikten. Bland annat föreslås gälla enligt § 8 punkt 3 att material som har samma eller i allt väsentligt samma innehåll som tidigare levererat pliktmaterial ska undantas från plikten. Detta föreslås gälla för allt material utom skrifter (alltså böcker).

För förlagens del innebär detta att varje oförändrat tilltryck av ett verk utlöser nytt krav på pliktleverans. Enligt vår uppfattning orimlig ordning som enbart är betungande och innebär onödiga kostnader för förlagen och utan att tillföra något nytt.

Vår bestämda uppfattning är att även skrifter måste omfattas av nämnda undantag. På grund av förändringar på marknaden för böcker vilka hänger samman med digitaliseringen av branschen har förlagens upplagor kommit att minska. Som konsekvens har tilltrycken ökat. Dessa faktiska förändringar gör en ordning där varje tilltryck utlöser pliktleverans än mer absurd.

Förfogande av förlagens levererade kopior

Utredningens förslag om att ett verk i samtliga utgivna format ska pliktbeläggas, dvs även digitala utgåvor såsom ljudböcker och e-böcker, väcker oro hos förlagen som har att göra med förfogandet.

Som bekant försvinner den inneboende friktion som finns vid tillhandahållandet av ett fysiskt verk när det gäller digitala böcker. Utredningen framhåller visserligen att upphovsrättslagen uppställer begränsningar för tillhandahållandet och någon ändring i upphovsrättslagen föreslås inte. Däremot tolkar vi utredningens syn på upphovsrätten som ett hinder för hur man vill förfoga över verken och sprida desamma. Den synen delar vi inte.

Upphovsrätten är en förutsättning för skapandet av det material som samlas in och som man önskar att brett tillhandahålla, och ger upphovspersonen (eller den till vilken rätten upplåtits) en ensamrätt att bestämma över användningen av verket. Ett tillhandahållande av de verk som samlas in kan således inte ske utan vederbörlig överenskommelse med respektive rättighetshavare till verket. Vi är enig med utredningen i konstaterandet att möjligheten att lösa frågan om tillhandahållandet finns i avtalslicensen och uppmuntrar därför till sådana samtal.

Tekniska aspekter och säkerhet

Den digitala miljön ställer som bekant stora krav på säker hantering. Bokbranschen, precis som andra kreativa branscher har varit hårt drabbat av piratkopiering och olovlig spridning av skyddade verk. Om förlagen blir skyldiga att leverera in digitala verk finns en förväntan att mottagande myndighet kan garantera säkerheten för dessa kopior, alltså förhindra obehörig åtkomst och olovlig spridning. Utredningen ger inte ett tillfredsställande svar på hur säkerheten ska garanteras och behöver därför, enligt vår uppfattning, återkomma i den frågan.

Svenska Förläggareföreningen

Kristina Ahlinder

Mikaela Zabrodsky